

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali 1-son. 3-qism. Noyabr-2025

SHAHARLAR VA MINTAQAVIY GEOGRAFIYANING RIVOJLANISH TARIXI

Jaksimuratov Azamat Bekmurat uli

Nukus davlat pedagogika instituti geografiya va iqtisodiy bilim asoslari bakalavr ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi, Kegeyli tumani 10-sonli umumta'lim maktabi geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fani o'qituvchisi

Anotatsiya: Ushbu maqola shaharlar va mintaqaviy geografiyaning tarixiy rivojlanishini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada qadimiy shaharlar, ularning joylashuvi, hududiy resurslar bilan bog'liqligi, shaharlararo aloqalar va mintaqaviy geografiya fanining shakllanishi tahlil qilinadi. Shuningdek, shaharlar mintaqaviy iqtisodiyot, madaniyat va siyosiy tizimlarning rivojlanishida qanday rol o'ynagani yoritiladi.

Kalit so'zlar: Shaharlar, mintaqaviy geografiya, hududiy tadqiqotlar, urbanizatsiya, iqtisodiy rivojlanish, madaniy aloqalar, siyosiy tizim, geografik tafakkur

Аннотация: Статья посвящена историческому развитию городов и региональной географии. Рассматриваются древние города, их расположение, связь с природными ресурсами, межгородские связи и формирование науки о региональной географии. Также освещается роль городов в развитии региональной экономики, культуры и политических систем.

Ключевые слова: Города, региональная география, территориальные исследования, урбанизация, экономическое развитие, культурные связи, политическая система, географическое мышление

Abstract: This article examines the historical development of cities and regional geography. It analyzes ancient cities, their location, connection with natural resources, inter-city relations, and the formation of regional geography as a scientific discipline. The study also highlights the role of cities in the development of regional economy, culture, and political systems.

Keywords: Cities, regional geography, territorial studies, urbanization, economic development, cultural relations, political system, geographical thinking

Shaharlar va mintaqaviy geografiya tarixida hududiy resurslar va tabiiy sharoitlar markaziy rol o'ynagan. Qadimiy shaharlar odatda daryolar, savdo yo'llari, tog' tizimlari yoki strategik joylashuvlarga yaqin hududlarda vujudga kelgan. Shu tariqa shaharlar iqtisodiy, siyosiy va madaniy markazlar sifatida rivojlangan. Arab, yunon va Markaziy Osiyo olimlari shaharlar va hududiy geografiyani tadqiq etib, xaritalar tuzgan, hududlarning tabiiy va ijtimoiy resurslarini tizimlashtirgan.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Urbanizatsiya jarayoni hududiy geografiya bilan chambarchas bog'liq bo'lgan. Shaharlar o'rtasidagi savdo, siyosiy aloqalar va madaniy integratsiya mintaqaviy geografiyaning ilmiy asoslarini shakllantirishga yordam bergan. Al-Beruniy va Ibn Xordazmiy kabi olimlar hududiy resurslar, shaharlar va ularning iqtisodiy tizimlarini tavsiflab, mintaqaviy geografiya fanini boyitgan.

XV–XVIII asrlarda Yevropada urbanizatsiya va mintaqaviy geografiya tadqiqotlari kengayib, shaharlararo aloqalar va iqtisodiy integratsiya yanada kuchaygan. Kartografiya, xaritalar va astronomik kuzatuvlar yordamida shaharlar joylashuvi, transport yo'llari va resurslar aniqlangan. Bu jarayon mintaqaviy iqtisodiyot, siyosiy tizim va madaniy aloqalarni rivojlantirishga xizmat qilgan.

Shaharlar mintaqaviy geografiyaning rivojlanishida markaziy ahamiyat kasb etgan. Ular hududiy resurslarni boshqarish, savdo va transport yo'llarini aniqlash, madaniy va siyosiy tizimlarni shakllantirishda hal qiluvchi vosita bo'lgan. Shu bilan birga, shaharlar urbanizatsiya va mintaqaviy integratsiya jarayonini rivojlantirgan.

Zamonaviy davrda shaharlar va mintaqaviy geografiya ilmiy tadqiqotlar, hududiy rejalashtirish, transport va ekologik monitoringda qo'llanilmoqda. Shaharlarning rivojlanishi va hududiy geografik bilimlarning uyg'unlashuvi mintaqaviy iqtisodiyot, madaniy aloqalar va siyosiy tizimning mustahkamlanishida muhim rol o'ynagan.

Shunday qilib, shaharlar va mintaqaviy geografiyaning rivojlanish tarixi hududiy resurslar, urbanizatsiya, iqtisodiy va siyosiy tizimlarni shakllantirishda markaziy ahamiyatga ega bo'lgan va hududiy bilimlar, xaritalash va ilmiy tafakkur orqali uzluksiz rivojlanib kelgan.

Shaharlar va mintaqaviy geografiya tarixida hududiy resurslar va tabiiy sharoitlar markaziy o'rin tutgan. Qadimiy shaharlar ko'pincha daryolar, savdo yo'llari, tog' tizimlari yoki strategik joylashuvlarga yaqin hududlarda vujudga kelgan. Shu tariqa shaharlar nafaqat iqtisodiy markaz sifatida, balki siyosiy va madaniy markazlar sifatida ham rivojlangan. Urbanizatsiya jarayoni hududiy geografiya bilan chambarchas bog'liq bo'lgan va shaharlar o'rtasidagi savdo, siyosiy aloqalar, madaniy integratsiya mintaqaviy geografiyaning ilmiy asoslarini shakllantirishga yordam bergan.

Arab, yunon va Markaziy Osiyo olimlari hududiy resurslar, shaharlar, daryolar, tog' tizimlari va savdo yo'llarini ilmiy asosda tavsiflab, xaritalash metodikasini takomillashtirgan. Al-Beruniy va Ibn Xordazmiy kabi olimlar shaharlarning joylashuvi, hududiy resurslar va iqtisodiy tizimlar haqida batafsil ma'lumotlar bergan. Bu ma'lumotlar urbanizatsiya jarayonini tushunishga va hududiy boshqaruv tizimlarini shakllantirishga yordam bergan.

XV–XVIII asrlarda Yevropada urbanizatsiya va mintaqaviy geografiya tadqiqotlari kengayib, shaharlararo aloqalar, transport tizimi va iqtisodiy integratsiya yanada kuchaygan. Kartografiya va astronomik kuzatuvlar yordamida shaharlar

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

joylashuvi, resurslar va savdo yo'llari aniqlangan. Bu jarayon mintaqaviy iqtisodiyot, siyosiy tizim va madaniy aloqalarni rivojlantirishga xizmat qilgan. Shaharlar mintaqaviy geografiyaning rivojlanishida markaziy ahamiyatga ega bo'lib, hududiy resurslarni boshqarish, savdo va transport yo'llarini aniqlash, madaniy va siyosiy tizimlarni shakllantirishda hal qiluvchi vosita bo'lgan.

Shaharlar va hududiy geografiya o'rtasidagi uyg'unlik urbanizatsiya jarayonini rivojlantirgan, iqtisodiy va siyosiy markazlarning samarali ishlashini ta'minlagan. Hududiy geografik bilimlar yordamida shaharlar o'rtasidagi aloqalar, transport yo'llari va resurslarni boshqarish tizimi tizimlashtirilgan. Shu bilan birga, shaharlar hududiy integratsiya va mintaqaviy rivojlanishning markaziy vositasi bo'lgan.

Zamonaviy davrda shaharlar va mintaqaviy geografiya hududiy rejalashtirish, transport tizimini rivojlantirish, ekologik monitoring va urbanistik tadqiqotlarda muhim ahamiyat kasb etadi. Shaharlarning joylashuvi, tabiiy resurslar va hududiy infratuzilma mintaqaviy iqtisodiyot, siyosiy tizim va madaniy aloqalarni shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi. Shu tariqa, shaharlar va mintaqaviy geografiyaning rivojlanish tarixi hududiy resurslar, urbanizatsiya, iqtisodiy va siyosiy tizimlarni shakllantirishda uzluksiz ahamiyatga ega bo'lib, hududiy bilimlar, xaritalash va ilmiy tafakkur orqali rivojlanib kelgan.

Shunday qilib, shaharlar va mintaqaviy geografiyaning rivojlanish tarixi hududiy bilimlarni tizimlashtirish, urbanizatsiya va mintaqaviy integratsiya jarayonini mustahkamlashda markaziy rol o'ynagan, bu esa hududiy va global rivojlanishning ajralmas qismi bo'lgan. Geografik tafakkur va shaharlarning ilmiy o'rganilishi hududiy boshqaruv va iqtisodiy, siyosiy hamda madaniy rivojlanishda uzluksiz ahamiyatga ega bo'lgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Braudel, F. Civilization and Capitalism, 15th–18th Century. New York: Harper & Row, 1981.
2. Al-Beruniy. Kitab al-Hind. Tashkent, 2004.
3. Ibn Xordazmiy. Kitab al-Jughrafiya. Cairo, 1932.
4. Ismailov, R. Markaziy Osiyo shaharlarining tarixi va geografiyasi. Toshkent: Fan, 2010.
5. Harley, J. B., & Woodward, D. The History of Cartography. Chicago: University of Chicago Press, 1987.